

BRT NEWSLETTER

โครงการพัฒนาองค์ความรู้
และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย

● จดหมายข่าวราย 3 เดือน โครงการ BRT ● ฉบับที่ 13 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2547 ● <http://birt.biotech.or.th>

การวิจัยท้องถิ่น

กรณีศึกษาที่บ้านบางโหนด

อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

บ้านบางโหนดเป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งถิ่นฐานริมฝั่งทะเลสาบสงขลา ตอนล่างมากกว่า 100 ปี อยู่ในเขตตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่เรียกชื่อว่าบางโหนด เพราะที่ปากคลองมีกลุ่มต้นตาลโตเด่นสูงเด่นชัด อายุหลายสิบปีจนคนเรียกขานว่า “บางโหนด” ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก

ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มีโครงการพัฒนาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ทั้งการสร้างถนน การทำนาุ้ง โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ทำให้สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวบ้านบางโหนดเปลี่ยนแปลงไป คลองอู่ตะเภาซึ่งเป็นสายน้ำหลักที่ชาวบ้านบางโหนดอาศัยในการอุปโภคและบริโภคก็เกิดสภาวะน้ำเน่าเสีย การจับสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลาที่เคยได้ปริมาณมากก็ค่อยๆ ลดน้อยลง ป่าชายเลนถูกทำลายไปมาก ชาวบ้านจึงได้รับความเดือดร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องน้ำเสียในคลองอู่ตะเภา เพราะชาวบ้านอาบแล้วคัน ใช้ในการอุปโภคและบริโภคไม่ได้ ถึงแม้ว่าทางภาครัฐได้สร้างบ่อบำบัดน้ำเสียขนาดใหญ่และได้มาตรวจสอบคุณภาพน้ำแล้วว่าเป็นปกติ แต่ชาวบ้านก็ยังเชื่อว่าน้ำยังเน่าเสียอยู่

บรรณาธิการ

สวัสดีค่ะ พบกันอีกครั้งในเดือนแห่งความรักพอดี BRT Newsletter ฉบับนี้จึงขอเป็นสื่อกลางในการมอบความรักให้กับผู้อ่านทุกๆ ท่าน ด้วยการปรับรูปแบบใหม่ที่แปลกตากันไปบ้าง พร้อมกันนี้ยังได้เพิ่มคอลัมน์ใหม่ คือ มุมนักวิจัย มุมที่ถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ความประทับใจจากนักวิจัยโดยตรง และได้เพิ่มคอลัมน์มุมหนังสือใหม่ BRT เพื่อให้ผู้ที่สนใจหนังสือเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพได้ติดตามกันด้วย ส่วนผลงานวิจัยและกิจกรรมต่างๆ รวมถึงข่าวประชาสัมพันธ์เรายังคงไว้เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิจัยและผู้อ่านส่งข่าวคราวเข้ามาฝากประชาสัมพันธ์กันได้หรือท่านใดมีคำติชม ก็เขียนเข้ามาได้เลยค่ะ.....

ที่ปรึกษา:

ศ.วิสุทธิ์ ไบไม้ /รศ.สมโภชน์ ศรีโกสามาตร

บรรณาธิการ:

รังสิมา ดันทเลธา

กองบรรณาธิการ:

เอื้องฟ้า บรรเทาพงษ์ /กนกอร โคตรนนท์

จารุ ชุมโรย /สุกัญญา ประกอบธรรม

และฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT

รูปเล่ม:

ชัยเชษฐ ดันถิ่นทอง

และขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่าน

คณะนักวิจัยจากโครงการสิทธิชุมชนศึกษา สกว., โครงการ BRT, ภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และโครงการวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น สกว. จึงได้เข้าไปรับฟังปัญหา และให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การประชุมระหว่างนักวิชาการ กับชาวบ้านซึ่งประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. คณะกรรมการออมทรัพย์ของหมู่บ้าน และชาวบ้านบางโหนด จึงได้ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2546 เป็นต้นมา พอสรุปได้ว่า ชาวบ้านต้องการพิสูจน์ว่าน้ำเน่าเสียหรือไม่ ซึ่ง**การ แก้ไขปัญหาอาจทำได้ด้วยการตรวจสอบคุณภาพน้ำในท้องปฏิบัติการ แต่จะทำให้ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้ชุมชนสามารถ ดูแลและรักษาสิงแวดล้อมของท้องถิ่นได้ในระยะยาว**

คณะนักวิจัยจึงได้นำแนวทาง “การทำวิจัยท้องถิ่น” เข้ามาขับเคลื่อนกิจกรรมที่บ้านบางโหนด กระบวนการทำงานคือ ชาวบ้าน ครู นักเรียน จะเป็นแกนนำในการทำวิจัยและเรียนรู้จัก ทรัพยากรชีวภาพและการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ด้วยตนเอง โดยมีนักวิชาการเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษา กิจกรรมเริ่มต้นด้วยการหาข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่น โดยการ ให้ผู้สูงอายุเล่าถึงสภาพพื้นที่ในอดีตเมื่อ 30 ปีที่แล้ว เปรียบเทียบกับปัจจุบัน และยังได้เก็บข้อมูลวิถีชีวิต การทำมาหากิน รวมทั้งแหล่งรายได้จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่น รูปแบบต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ในครัวเรือน

ส่วนการวิเคราะห์คุณภาพน้ำนั้น ได้วางแผนการ ทดลองอย่างง่าย โดยใช้จอกน้ำเป็นดัชนีชี้วัด ผู้ที่รับผิดชอบคือ ครูและนักเรียนโรงเรียนวัดบางลีกระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 เป็นผู้สร้างกระชังและนำจอกมาลอยอยู่ในกระชังในน้ำที่ ต้องการวัดคุณภาพ การนับจำนวนและชั่งน้ำหนักจอกน้ำในช่วง เวลาที่เปลี่ยนแปลงจะเป็นตัวชี้วัดมลพิษในน้ำได้ ทั้งครูและ นักเรียนได้ทำกิจกรรมนอกหลักสูตรเช่นนี้อย่างขะมักเขม้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษายุคใหม่ และยัง ทำให้เด็กได้เรียนรู้ท้องถิ่นของตนเองด้วย นอกจากนี้ยังมี กลุ่มชาวบ้านเป็นผู้คอยเก็บตัวอย่างน้ำและตะกอนดินเพื่อส่ง ต่อไปตรวจวัดคุณภาพน้ำในท้องปฏิบัติการ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะ สามารถอ้างอิงได้ในเชิงวิชาการด้วย

งานที่จะดำเนินการต่อไปคือ การให้ชาวบ้านและ นักเรียนช่วยกันเก็บตัวอย่างสัตว์หน้าดิน เพื่อนำมาเป็นดัชนี ชีววัดคุณภาพน้ำทางชีวภาพอีกทางหนึ่ง พร้อมกันนั้นก็ จะ ขยายเครือข่ายงานวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ไปยังหมู่บ้านและ โรงเรียนรอบข้าง เพื่อจะได้ช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาน้ำเน่า เสียได้ชัดเจนขึ้น

กิจกรรมวิจัยท้องถิ่นที่บ้านบางโหนดจึงเป็นอีกแนวทาง หนึ่งที่ทำให้ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์แก่ชุมชนได้ สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลายๆ ฝ่ายที่อยากเห็นงาน วิจัยได้ถูกนำไปใช้ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดกระบวนการมี ส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วย พัฒนาการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพบนฐานทรัพยากร ท้องถิ่นให้เข้มแข็งต่อไป

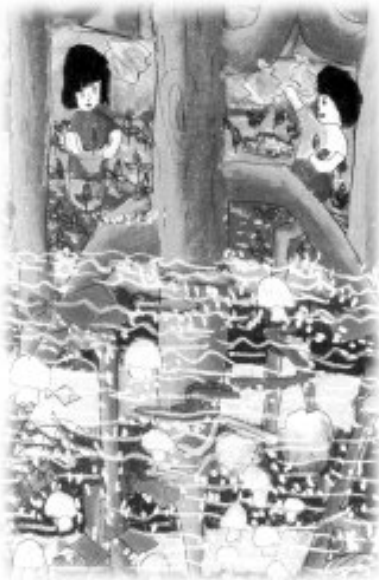
เรื่อง : เอื้องฟ้า บรรเทาพงษ์ ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT และ อมรรัตน์ เกรียงขจร โครงการสิทธิชุมชนศึกษา สกว.

ภาพ : ดร.กัณฑ์ มีสวัสดิ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เครือข่าย BRT

แตกรากฟอยไปยังภาคอีสานตอนบน

สายใย ของเครือข่าย BRT ได้ ขยับขยายไปยังภาคอีสานตอนบน โดยมีอาจารย์ช่วยชูศรี ศรีภูม้น และนางสาวโฉมยง ไชยอุบล จากสถาบันราชภัฏอุดรธานี เป็นผู้ประสานงานเครือข่าย ซึ่งเมื่อวันที่ 26-27 ธันวาคม 2546 ที่ผ่านมา ได้จัดให้มีการประชุมเครือข่ายการเรียนรู้ท้องถิ่นโดยมีคณะแม่พิมพ์ของชาติจากโรงเรียนระดับประถมและมัธยมในจ.อุดรธานี ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกใหม่ในเครือข่ายถึง 25 โรงเรียน

จุดประสงค์ของการสร้างเครือข่ายคือ ต้องการให้ครูทำความเข้าใจกับกระบวนการเรียนการสอนนอกห้องเรียน บนฐานทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคอีสาน แล้วนำไปขยายผลในทางปฏิบัติกับเด็กนักเรียน โดยการนำเด็กนักเรียนออกไปเรียนรู้ด้วยตนเองจากทรัพยากรชีวภาพ และจากความรอบรู้ของผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งจะเป็นการ

ทอเงืงถิ่นคือหัวใจองค์ความรู้
มีคุณครูรวมฝันเสริมสรรค์สร้าง
จิตสำนึกวิญญานปลูกทุกหนทาง
เติมพลังแต่มีสีส้มมุ่งมั่นไกล

ฟังคิดอ่านเขียนต้องเพียรฝึก
บันทึกฝากทัศนชัดเข้มขลัง
สะท้อนภาพประวัติศาสตร์ “มุนมั่ง”
เป็นความหวังชนพื้นถิ่นวิถีไท

ฝึกให้เด็กนักเรียนรู้จักสังเกต รู้จักคิด ฟังและตั้งคำถามพร้อมกับมีการบันทึก ข้อมูลที่ได้ ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการ เรียนแบบ สุ จิ ปุ ลิ หรือฟังพูดอ่านเขียน นั้นเอง ข้อมูลที่ได้ก็จะกลายเป็นข้อมูลของท้องถิ่นซึ่งจะเป็นฐานคิดในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ได้ต่อไป

ขณะนี้เครือข่ายกำลังอยู่ระหว่างการสานสายใย ในอนาคตเราอาจจะรู้จักกับของดีในภาคอีสานที่ถูกกลืม และได้รับการชูดค้นโดยเยาวชนจากภาคอีสานก็เป็นได้

ท้ายนี้ รศ.ดร.บุญยงค์ เกศเทศ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งได้เข้าร่วมการเสวนากับคณะแม่พิมพ์ของชาติอันเป็นอาชีพที่ทรงเกียรติจนมีความรู้สึกซาบซึ้ง และกลั่นกรองออกมาเป็นบทกลอน “ทุนอารมณ์” ที่เราได้นำมาฝากให้สมาชิก BRT Newsletter มาร่วมสานฝันกับเรา...

หัวใจดวงน้อยบริสุทธิ์
ค่อยค่อยผุดโผล่ผ่านวันสดใส
เกิดปัญญาผลผลิตคิดค้นไว
ภูมิปัญญากว้างไกลเครือข่ายคลัง

มีฐานคิดเศรษฐกิจอันพอเพียง
ไม่ต้องเสี่ยงร่อนรนบนเงื่อนไข
ทุนธรรมชาติทรัพยากรก่อนสิ้นไป
ต้องร่วมใจสร้าง “ชุมคลัง” ให้ยั่งยืน

บทกลอน :
ทุนอารมณ์

ประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของป่าชายเลน

เขตบางขุนเทียนเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษามูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ (economic value) ของพื้นที่ป่าชายเลนในเขต
บางขุนเทียนทั้งหมด 2,735 ไร่ (ครอบคลุมทั้งพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกบุกรุก และ
พื้นที่ที่ยังคงสภาพป่าชายเลนในปัจจุบัน) เมื่อต้นปี 2546 ที่ผ่านมา
ได้มูลค่าเป็นตัวเงินมากถึง 1,152,621,899.68 บาทต่อปี

ป่าชายเลนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ชุมชนที่อยู่โดยรอบได้ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนทั้งเป็นแหล่งอาหาร แหล่งเชื้อเพลิง แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำชายฝั่ง ฯลฯ นอกจากนี้ป่าชายเลนยังให้บริการด้านนิเวศวิทยา และสิ่งแวดล้อมด้วย เช่น เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนนานาชนิด ช่วยกรองของเสียและตะกอนต่างๆ กอปรกั้นคลื่นลมแรงและการพังทลายของพื้นที่ชายฝั่ง เป็นต้น

ปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนได้ถูกทำลายและแปรสภาพไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบริเวณป่าชายเลนบางขุนเทียนที่กำลังประสบกับปัญหาการบุกรุกเพื่อทำนาเกลือส่วนใหญ่ อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากคลื่นลมแรงบริเวณชายฝั่ง ประกอบกับการตัดฟันไม้เพื่อทำพื้นเผาถ่านทำให้ป่าชายเลนบริเวณชายฝั่งถูกทำลายและเสียหายเป็นจำนวนมาก จนปัจจุบันป่าชายเลนบริเวณนี้หลงเหลืออยู่เพียงเป็นแนวแคบๆ ตลอดชายฝั่งทะเลมีความกว้างประมาณ 10-300 เมตร เท่านั้น

จากปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูแก้ไขอย่างเร่งด่วน แต่ในกระบวนการและขั้นตอนของการอนุรักษ์ดังกล่าวก็จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนเกิดขึ้น ในขณะที่ป่าชายเลนซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่ไม่มี

ราคาเพราะเป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) นั้น ทำให้การประเมินมูลค่าที่ได้มักต่ำกว่าค่าที่ควรจะเป็นจึงส่งผลให้การจัดการป่าชายเลนไม่มีประสิทธิภาพและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม

ดังนั้น เพื่อให้มีข้อมูลในการจัดการป่าชายเลนบางขุนเทียนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้ทำวิจัยจึงได้ทำการประเมินมูลค่าป่าชายเลนบางขุนเทียนให้เป็นตัวเงินเพื่อสะท้อนให้ประชาชนเห็นผลประโยชน์จากการอนุรักษ์ป่าชายเลนบางขุนเทียนให้คงอยู่ต่อไป และเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของป่าชายเลนอย่างยั่งยืนต่อไป **ซึ่งการประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติในทางเศรษฐศาสตร์เป็นการพยายามตีค่าของคุณประโยชน์ในทรัพยากรที่พึงมีต่อมนุษย์ในด้านใดด้านหนึ่ง ทั้งนี้คุณประโยชน์จะมีความน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของมนุษย์ จึงควรตระหนักว่าการประเมินมูลค่านั้นเป็นการประเมินประโยชน์ขั้นต่ำสุดของทรัพยากรหนึ่งๆ เท่านั้น**

จากการศึกษามูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ (economic value) ของพื้นที่ป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียนทั้งหมด 2,735 ไร่ (ครอบคลุมทั้งพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกบุกรุกและพื้นที่ที่ยังคงสภาพป่าชายเลนในปัจจุบัน) เมื่อต้นปี 2546 ที่ผ่านมา ได้มูลค่าเป็นตัวเงินมากถึง

1,152,621,899.68 บาทต่อปี แบ่งเป็นมูลค่าเพื่อการสงวนไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต (option value) เป็นจำนวน 489,968,280.62 บาทต่อปี และมูลค่าการเลือกที่จะให้คงอยู่ต่อไป (existence value) คิดเป็นมูลค่า 662,653,619.06 บาทต่อปี ทั้งนี้ได้ทำการประเมินมูลค่าที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน (use value) เนื่องจากพื้นที่ที่ยังคงสภาพป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียนมีปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับในพื้นที่อื่นๆ คุณประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมก็อาจน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่ามูลค่าป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียนที่คำนวณได้นี้มีมูลค่าค่อนข้างสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าป่าชายเลนมีความสำคัญต่อประชาชนทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ในอนาคตและความพึงพอใจที่จะให้ป่าชายเลนยังคงอยู่ต่อไป ดังนั้นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนบางขุนเทียนให้มีความอุดมสมบูรณ์และคงความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ต่อไปจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมอย่างยิ่ง

วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท : น.ส.นพจิตร เหลืองขอสิริ
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
e-mail : nuch79@hotmail.com

มารู้จักกับ...

พรรณไม้ในพื้นที่

บนผืนป่าทองผาภูมิ

66

ที่น่าสนใจสำหรับพื้นที่
พุ่มนี้ก็คือ พบว่าเป็นแหล่ง
รวมกล้วยไม้ป่านานาชนิดมากถึง
26 ชนิด กล้วยไม้เด่นก็คือ
เอื้องเข็มแดง (*Ascocentrum*
curvifolium) ที่จะพากันชูช่อ
แดงสะพรั่งอยู่บนทุกคาคบไม้
โดยเฉพาะในช่วงเดือนมีนาคม
ของทุกปีจะสวยงามตื่นตาตื่นใจ
มาก

”

เอื้องเข็มแดง
(*Ascocentrum curvifolium*)

เรื่องราวของพุ่มในป่าทองผาภูมิ
ตะวันตกแม้ว่าจะเคยนำเสนอกันไปบ้างแล้ว
ก็ตาม แต่เมื่อทำการศึกษาและได้ข้อมูล
ใหม่ๆ ที่น่าสนใจก็อยากที่จะบอกเล่าเรื่อง
ราวสู่ กันฟังอีกครั้ง โดยในครั้งนี้เป็นการนำ
เสนอข้อมูลในด้านพรรณพืชให้กับวงการ
พฤกษศาสตร์และผู้ชื่นชอบพรรณไม้อา
ยาก เพราะจากการสำรวจพรรณไม้ครั้ง
ล่าสุดของคุณปริญญา นุช ธรรมศาสตร์ ในพื้นที่
ที่พุ่มทั้ง 3 แห่ง คือพุ่มปุราชินีบ้านไร่ป่า พุ่ม
ชุมชนบ้านท่ามะเดื่อ และโป่งพุ่มร้อน ใน
บริเวณผืนป่าทองผาภูมิตะวันตกนั้น
คุณปริญญา นุช ธรรมศาสตร์ บอกว่า “แทบไม่น่าเชื่อ
ว่าพื้นที่เล็กๆ ของพุ่มทั้งสามจะมีความ
หลากหลายของพรรณไม้มากถึง 196 ชนิด
โดยแบ่งออกเป็นพืชกลุ่มเฟิร์นและไถล
เคียงเฟิร์น 23 ชนิด 17 สกุล 12 วงศ์
พืชใบเลี้ยงคู่ 101 ชนิด 83 สกุล 43 วงศ์
พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 72 ชนิด 49 สกุล 13
วงศ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพรรณไม้ที่หาดูได้
ยากในสภาพธรรมชาติ เช่น หวายแดง
(*Renanthera coccinea*) เอื้องโมกกุหลาบ
(*Papilionanthe teres*) และ
Acanthephippium sylhetense ซึ่งพบ
เพียง 1-2 ต้น และพบบริเวณขอบพุ่ม
ชุมชนบ้านท่ามะเดื่อบริเวณเดียวกันเท่านั้น
พบพืชหายาก (rare species) ของไทย เช่น
ผีเสื้อน้อย (*Phalaenopsis parishii*)
ซึ่งพบในพื้นที่พุ่มปุราชินีเพียงแห่งเดียว
และพบในปริมาณน้อยมาก นอกจากนี้
ยังพบ *Hemiorchis rhodorachis*
พันธุ์ไม้วงศ์ขิง (Zingiberaceae)
ซึ่งเป็นชนิดที่เพิ่งพบเป็นครั้งแรกใน

ประเทศไทย (new record) เมื่อปี
2543 ที่ จ.แม่ฮ่องสอน พบเทียนลิง
(*Dendrobium trinervium*) กล้วยไม้
ที่มีการกระจายพันธุ์น้อยมาก มีราย
งานพบที่จังหวัดสตูลและพังงาเท่านั้น
อีกทั้งตัวอย่างแห้งและตัวอย่างดอง
ก็มีเพียง 2-3 ตัวอย่าง กล้วยไม้
ที่น่าสนใจอีกชนิดหนึ่งคือเอื้องจิตติมา
(*Dendrobium chitimae*) ซึ่งคาดว่า
จะเป็นกล้วยไม้ที่เพิ่งพบครั้งแรกของ
ไทย นอกจากนี้ยังพบกระชายสยาม
(*Boesenbergia siamensis*) ไม้ถิ่นเดียว
(endemic species) ของไทยซึ่งพบ
อยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษคือใน
พื้นที่ที่มีหินปูนบริเวณพุ่มชุมชนบ้านท่า
มะเดื่อเท่านั้น”

จากรายชื่อพรรณไม้ดังกล่าว
ข้างต้นทำให้ความน่าสนใจของพื้นที่พุ่มทั้ง
สามแห่งนี้มีมากยิ่งขึ้น คุณปริญญา นุช ธรรมศาสตร์
ได้ทำการศึกษาลักษณะทางกายภาพ
และสังคมพืชของพุ่มทั้งสาม ซึ่งพบว่าพุ่ม
ปุราชินีบ้านไร่ป่าและป่าพุ่มชุมชนบ้าน
ท่ามะเดื่อมีลักษณะทางกายภาพใกล้เคียง
กันคือ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีน้ำตลอด
ทั้งปี เนื่องจากมีลำธารเล็กๆ ไหลผ่าน
มีไม้ต้นขึ้นค่อนข้างหนาแน่น นอกจากนี้
ยังมีไม้อิงอาศัย ไม้เลื้อย ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก
ขึ้นปะปนทั่วไป ทำให้พื้นที่พุ่มมีลักษณะ
ร่มครึ้มและมีความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศ
สูง ซึ่งจะเห็นได้จากการพบเฟิร์น
Crepidomanes christii ซึ่งเป็น filmy fern
ชนิดหนึ่งขึ้นอยู่หนาแน่นพบทั่วไปตาม
ลำต้นของพรรณไม้ในพุ่ม ซึ่งสามารถ

“

พื้นที่ชุ่มน้ำลักษณะร่มครึ้ม และมีความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศสูง ซึ่งจะเห็นได้จากการพบเฟิร์น *Crepidomanes christii* ซึ่งเป็น *filmy fern* ชนิดหนึ่งขึ้นอยู่หนาแน่น พบทั่วไปตามลำต้นของพรรณไม้ในพุ่ม ซึ่งสามารถใช้เป็นดัชนีบ่งชี้ได้ถึงปริมาณความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศที่สูง เนื่องจากเฟิร์นกลุ่มนี้มักพบเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้น มีไอน้ำหรือละอองน้ำมากเท่านั้น

”

มันปู (*Glochidion littorale*)

เอื้องวงช้าง (*Dendrobium aphyllum*)

สภาพพื้นที่ชุ่มน้ำบนบ้านท่ามะเดื่อ

ใช้เป็นดัชนีบ่งชี้ได้ถึงปริมาณความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศที่สูง เนื่องจากเฟิร์นกลุ่มนี้มักพบเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้น มีไอน้ำหรือละอองน้ำมากเท่านั้น

ส่วนพรรณไม้เด่นที่ขึ้นอยู่ในพุ่มทั้งสองแห่งนี้ก็มีความคล้ายคลึงกัน เช่น มันปู (*Glochidion littorale*) บ้องขวาน (*Syzygium diospyrifolium*) หว่าน้ำ (*Syzygium oblatum*) เตยใหญ่ (*Pandanus unicornatus*) เป็นต้น ไม้เลื้อยที่พบมากคือ เอื้องลูกแดง (*Smilax megacarpa*) พืชล้มลุกที่พบขึ้นกระจายตามแหล่งน้ำขัง เช่น ผักหนาม (*Lasia spinosa*) และพืชพื้นล่างที่ขึ้นปกคลุมทั่วทั้งพื้นที่ ได้แก่ ค้อนหมาขาว (*Dracaena angustifolia*) เนระพูสีไทย (*Tacca chantrieri*) เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบพืชกินซากคือ *Cotylanthera caerulea* ขึ้นอยู่ทั่วไปตามซากใบไม้ที่ทับถมและตามท่อนไม้ผุขึ้น

ส่วนโป่งพุร้อนจะมีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่แตกต่างออกไป กล่าวคือสามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนชัดเจน คือพื้นที่ที่เป็นบึงขนาดเล็ก มีน้ำร้อนผุดขึ้นมาจากใต้ดินอุณหภูมิน้ำโดยเฉลี่ย ณ ตำแหน่งที่ผุดประมาณ 50 องศาเซลเซียส และมีกลิ่นกำมะถันปะปนในอากาศชัดเจน พรรณไม้เด่นที่พบขึ้นตามบึงส่วนใหญ่เป็นพวกไม้น้ำและไม้ล้มลุก เช่น ผักบู่ (*Ipomoea aquatica*) แพงพวยน้ำ (*Ludwigia adscendens*) เทียนนา (*Ludwigia hyssopifolia*) เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่โดยรอบโป่งพุร้อน ซึ่งมีไม้ต้นและไม้พุ่มขึ้นสลับบ้างๆ กัน

และมีไม้ขึ้นโดยรอบ พรรณไม้เด่นที่ขึ้นบริเวณโดยรอบ ได้แก่ ขางหัวหมู (*Milium velutina*) ชุ่มแสงแดง (*Homalium grandiflorum*) ตะคร้อ (*Schleichera oleosa*) ไม้เลื้อยเด่น ได้แก่ ย่านขน (*Lepistemon binectariferum*) จิงจ้อขาว (*Merremia umbellate*) เป็นต้น

ที่น่าสนใจสำหรับพื้นที่พุ่มแห่งนี้ ก็คือ พบว่าเป็นแหล่งรวมกล้วยไม้ป่านานาชนิดมากถึง 26 ชนิด กล้วยไม้เด่น ก็คือ เอื้องเข็มแดง (*Ascocentrum curvifolium*) ที่จะพากันชูช่อแดงสะพรั่งอยู่บนทุกคาบทุกปีจะสวยงามตื่นตาตื่นใจมาก นอกจากนี้ยังพบเอื้องพวงมาลัย (*Aerides multiflora*) และเอื้องวงช้าง (*Dendrobium aphyllum*) เป็นจำนวนมากเช่นกัน

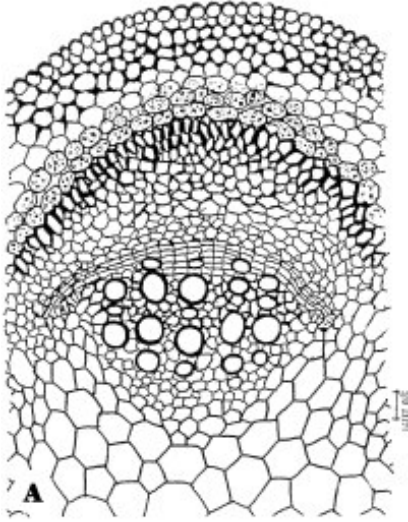
จะเห็นได้ชัดชัดเจนว่าพื้นที่พุ่มเพียงขนาดเล็กๆ แต่กลับมีความหลากหลายของพันธุ์พืชสูงมาก อีกทั้งพืชหลายชนิดเป็นพืชหายากและพบได้ไม่บ่อยนักในป่าธรรมชาติ เพราะฉะนั้นหากพื้นที่พุ่มถูกมองข้ามและขาดการจัดการอนุรักษ์ที่เหมาะสมก็เท่ากับเป็นการทำลายแหล่งพันธุกรรมพืชที่สำคัญหลายชนิดไปอย่างน่าเสียดาย

โครงการวิจัย : อจ.ปริญญาพร ตระมาศ
ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
e-mail : Parinyanoot.K@chula.ac.th

กายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบ

ศาสตร์แห่งการไขปัญหา ?

ภาพตัดขวางของลำต้นทรงบาดาล
(*Cassia surattensis* Burm.f. ssp. *surattensis*)

ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าและเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างมากจนเกิดเป็นกระแสที่นักศึกษาและนักวิจัยรุ่นใหม่ ๆ หันมาสนใจและศึกษาสายวิทยาศาสตร์ไฮเทคกันมากจนส่งผลให้ศาสตร์พื้นฐานบางศาสตร์ที่สำคัญถูกลืม โดยเฉพาะกายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบ (comparative anatomy) ของพืช ซึ่งปัจจุบันบุคลากรผู้เชี่ยวชาญศาสตร์แขนงนี้ในประเทศไทยตกอยู่ในภาวะขาดแคลนอย่างมากที่สุด เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างอินเดีย มาเลเซีย และเกาหลี ทั้งที่ศาสตร์แขนงนี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าศาสตร์อื่นๆ แม้แต่น้อย

กายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบของพืชเป็นการเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะและโครงสร้างภายในพืชระหว่างพืชคนละชนิดหรืออาจเป็นคนละกลุ่มกัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาด้านวิวัฒนาการ ด้านอนุกรมวิธานของพืช และด้านอื่นๆ ต่อไป

และจากการที่กายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบของพืชจำเป็นต้องศึกษารายละเอียดถึงในระดับเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะต่างๆ นั้น ทำให้ศาสตร์แขนงนี้กลายเป็นกุญแจสำคัญที่สามารถนำไปสู่การไขปัญหาให้กับศาสตร์แขนงอื่นๆ ได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่สามารถใช้ลักษณะภายนอกหรือหลักฐานวิทยาในการจำแนกได้ เช่น ชิ้นส่วนของพืชที่มีขนาดเล็กมาก พืชที่มีลักษณะหลักฐานวิทยาใกล้เคียงกันมาก หรือลักษณะทางสัณฐานวิทยาถูกทำลาย เป็นต้น เนื่องจากกายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบสามารถระบุ (identify) กลุ่มพืชต่างๆ ได้จากชิ้นส่วนขนาดเล็กของพืช เช่น เศษใบ เมล็ด ฯลฯ ได้

▶ **ประโยชน์ด้านอนุกรมวิธาน**

นับเป็นประโยชน์โดยตรงและเห็นได้ชัดเจนเพราะผลการวิจัยทางด้านกายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบสามารถใช้เป็นหลักฐานที่นำไปสู่การจำแนกประเภท (classification) ทางอนุกรมวิธานของพืช (taxonomy) ได้เป็นอย่างดี ด้วยวิธีการเปรียบเทียบลักษณะทางเนื้อเยื่อและเซลล์ภายในพืชซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของพืชในกลุ่มต่างๆ

▶ **ประโยชน์ด้านนิติวิทยาศาสตร์**

จากการที่กายวิภาคศาสตร์สามารถจำแนกและระบุชนิดพืชจากชิ้นส่วนที่มีขนาดเล็กได้นั้น ส่งผลให้ศาสตร์แขนงนี้มีประโยชน์ต่อศาสตร์อื่นๆ มากมาย โดยเฉพาะทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ที่ใช้กายวิภาคศาสตร์ช่วยในการสืบค้นหา

หลักฐานจากชิ้นส่วนของพืชที่ติดไปกับเส้นผ่าร่างกาย ในระบบทางเดินอาหาร หรือในพื้นที่เกิดเหตุ อันจะนำไปสู่การสืบเสาะหาถึงที่มาที่ไปของชิ้นส่วนว่าเป็นพืชชนิดใดซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการติดตามและพิสูจน์ต่อไป

▶ **ประโยชน์ด้านเภสัชพฤกษศาสตร์**

กายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบของพืชนั้นสามารถช่วยไขปัญหาด้านเภสัชพฤกษศาสตร์ได้ในกรณีที่ต้องการตรวจสอบชิ้นส่วนพืชขนาดเล็กที่เป็นส่วนผสมในผงยาสมุนไพรต่างๆ

▶ **ประโยชน์ด้านบรรพพฤกษศาสตร์ (paleobotany) และโบราณคดี**

สามารถช่วยในการจำแนกยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงในอดีตจากชิ้นส่วนพืชที่ขุดพบในชั้นดินหรือในสถานที่ประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ผลการวิจัยทางด้านกายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบของเนื้อไม้ (comparative wood anatomy) ยังสามารถนำไปใช้ในการพิสูจน์ชนิดของไม้เศรษฐกิจได้อีกด้วย

ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดที่ทำให้ศาสตร์แขนงนี้ถูกมองข้ามแต่ความสำคัญและความจำเป็นของศาสตร์แขนงนี้ก็ไม่เคยลดน้อยลง โดยเฉพาะกับงานวิจัยทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่ยังคงต้องการบุคลากรทางด้านนี้เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัยในการเชื่อมโยงศาสตร์แขนงอื่นๆ ต่อไป

เรื่อง : รศ.ดร.อัจฉรา ธรรมถาวร
ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
e-mail : achara@kku.ac.th

โชน เฟิร์น ผู้ปิดทองหลังพระ

“เฟิร์นมีประโยชน์อย่างไร? ในเมื่อกินก็ไม่ได้ สวยก็ไม่สวย มีแต่สีเขียวอย่างเดียว ดอกก็ไม่มี”

เมื่อได้ยินคำถามเหล่านี้ทำให้นักวิจัยอย่างเราที่กำลังจะออกเดินทางไปเก็บตัวอย่างพรรณไม้ (เฟิร์น) ต้องหันกลับเข้ามานั่งจับปากกาเขียนบทความเชิงเผยแพร่สักเรื่องหนึ่งก่อนที่ไม้เล็กๆ อย่างเฟิร์นจะถูกมองข้ามไป เพียงเพราะไม่สวย ไม่มีดอก หรือรับประทานไม่ได้ โดยลืมคิดถึงประโยชน์ทางด้านอื่นๆ โดยเฉพาะประโยชน์ของเฟิร์นที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

หากจะพูดถึงเฟิร์นกับสิ่งแวดล้อม เฟิร์นกลุ่มแรกที่ปรากฏขึ้นในมหานภพโดยอัตโนมัติก็คือ **“โชน” เฟิร์นกลุ่มนี้ทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อมที่มากกลุ่มหนึ่งมาโดยตลอด เพราะเมื่อสปอร์ตกลงสู่พื้นดินเมื่อใดก็จะสร้างลำต้นใต้ดินทอดไปตามหน้าดินและค่อนข้างหยั่งรากลึก แล้วสร้างกิ่งก้านแผ่ปกคลุมหน้าดินเป็นบริเวณกว้าง ซึ่งจะทำหน้าที่ในการเก็บรักษาความชื้นบริเวณหน้าดินไว้ได้โดยอัตโนมัติ อีกทั้งด้วยคุณสมบัติที่ลำต้นใต้ดินสามารถเจริญจากเพียงแค่อันเดียวลงไปในแนวลึกและแผ่ขยายกว้างออกไปรอบๆ ด้านข้าง จึงเป็นประโยชน์ในการช่วยยึดปกคลุมหน้าดินได้ดีไม่แพ้หญ้าแฝกทีเดียว** ข้อดีอีกอย่างของโชนก็คือ มีอายุนานหลายปีและมีการปรับโครงสร้างเพื่อให้ความทนทานต่อความแห้งแล้งได้เป็นอย่างดี โดยในหน้าแล้งมักพบเฟิร์นกลุ่มนี้มีลักษณะคล้ายกิ่งแห้งตาย แต่เมื่อหน้าฝนมาเยือนก็จะแตกใบใหม่ขึ้นมาได้อีก

หลายท่านคงเคยได้มีโอกาสผ่านตากันมาบ้างแล้ว เพราะโชนมีลักษณะนิสัยที่ชอบเจริญเติบโตในบริเวณที่มีแดดจัดๆ ในที่โล่งแจ้งหรือตามหน้าผาที่ลาดชัน จึงอาจเรียกได้ว่า เป็นกลุ่มพืชเบิกนำก็ได้ และถ้าสังเกตการแตกของกิ่งให้ดี

จะพบว่าในแต่ละตำแหน่งมักจะพบการแตกเป็นคู่หรือเป็น 2 กิ่ง (dichotomous branching) เสมอ ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวเป็นการบ่งบอกให้ทราบว่าพืชเหล่านี้เป็นกลุ่มพืชโบราณอีกด้วย

พืชกลุ่ม “โชน” จัดอยู่ในวงศ์ Gleicheniaceae ในประเทศไทยมีทั้งหมด 2 สกุล คือ สกุล *Dicranopteris* มีทั้งหมด 4 ชนิด และสกุล *Gleichenia* มีทั้งหมด 5 ชนิด สำหรับชนิดที่พบเห็นกันอยู่ทั่วไปเป็นชนิด *Dicranopteris linearis* (Burm. f.) Underw. ซึ่งในประเทศไทยมี 4 พันธุ์ (varieties) ด้วยกัน แต่ที่เจริญอยู่ได้ทุกภูมิภาคคือ *Dicranopteris linearis* (Burm. f.) Underw. var. *linearis* ทำให้ในแต่ละภูมิภาคมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป เช่น กูดบีด กูดหมึก กูดต้ม เป็นต้น

จากการพิจารณา “โชน” เพียงแค่ชนิดเดียวก็น่าจะเป็นการชี้ให้เห็นให้คนทั่วไปได้ตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทและหน้าที่ของพืชต่อโลกใบนี้ซึ่งมีประโยชน์มากมายอย่างมองเพียงแค่วัสดุลักษณะภายนอกซึ่งเป็นเพียงคุณสมบัติเฉพาะตัว แต่ให้มองถึงการให้ประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมข้างเป็นสำคัญ เพราะอย่างน้อยที่สุดใบเฟิร์น 1 ใบที่ร่วงหล่นลงจากต้นก็ยังเป็นปุ๋ยให้กับดิน เป็นที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์ และเป็นอาหารให้กับจุลินทรีย์ในดิน ด้วยเหตุนี้ “พืช” จึงควรเป็นผู้ปิดทองหลังพระอย่างแท้จริง

“โชน”

เรื่อง/ภาพ : อ.จรรน พรวัดน์
ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
e-mail : rossarin.p@chula.ac.th

นักพฤกษศาสตร์

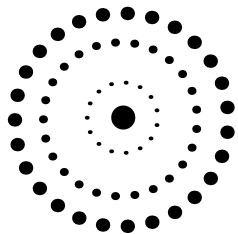
ร่วมเตรียมความพร้อม งานวิจัยด้านพืช

เมื่อวันที่ 6-7 กันยายน 2546

ที่ผ่านมา กลุ่มนักวิจัยทางด้านพืชในโครงการ BRT ทั้งสิ้น 95 ท่าน ได้มีโอกาสมาร่วมกัน “ประชุมวิชาการความหลากหลายทางชีวภาพด้านพืชของประเทศไทย” ณ อาคารวิจัยและตรวจสอบอัญมณี คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อระดมความคิดเห็นในการหาแนวทางการทำวิจัยทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพด้านพืชของประเทศไทยเพื่อพัฒนาไปสู่ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีชีวภาพ โดยมีงานทางด้านอนุกรมวิธานพืชเป็นฐานความรู้ที่สำคัญ พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดภาพฉายอนาคตของงานวิจัยทางด้านนี้ด้วย ดังนั้นหัวข้อการนำเสนอจึงมีทั้งเรื่องโครงการ

Flora of Thailand การนำเสนอข้อมูลงานวิจัยของพืชกลุ่มต่างๆ ในประเทศไทย ได้แก่ วงศ์กล้วยไม้ พืชกลุ่มเทอริโดไฟต์ และพืชกลุ่มไบรโอไฟต์ รวมทั้งการนำเสนอผลงานในศาสตร์สาขาที่เกี่ยวข้องกับพืชคือ การศึกษาบรรพชีวินของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในโลกโดยอาศัยฟอสซิลของพืชและสัตว์ และเรื่องการจัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้ในประเทศไทยที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการจัดข้อมูลในโปรแกรม BRAHMS ซึ่งเป็นโปรแกรมที่คาดว่าจะได้รับการยอมรับจากพิพิธภัณฑ์พืชต่างๆ ทั่วโลกในอนาคต ดังนั้นที่ประชุมจึงได้ตกลงให้มีการจัดเก็บข้อมูลในโปรแกรม EXCEL ก่อนเพราะโปรแกรมดังกล่าวสามารถ

แปลงข้อมูลไปสู่โปรแกรมอื่นๆ ได้นอกจากนี้งานนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นด้วยการประชุมวิชาการในครั้งนี้ได้มีข้อเสนอให้จัดตั้งเครือข่ายผู้วิจัยทางด้านความหลากหลายด้านพืชของประเทศไทยขึ้น โดย ดร.ต่อศักดิ์ สีสานนท์ จะเป็นผู้ประสานงานและให้มีการเปิด website : <http://www.sc.chula.ac.th/botany/> เพื่อเชื่อมโยงและส่งข้อมูลข่าวสารถึงกันอีกทั้งยังเป็นการติดตามแจ้งข่าวความก้าวหน้าของงานวิจัยด้านความหลากหลายของพืชในประเทศไทย

งานวิจัยพรรณไม้ วงศ์ “อบเชย” ของไทย

กำลังก้าวไปอีกขั้น

ตามที่โครงการ BRT ได้เปิดรับข้อเสนอโครงการในชุดโครงการ “พรรณไม้วงศ์อบเชย (Lauraceae)” ในด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นงานวิจัยคู่ขนานกับงานด้านอนุกรมวิธาน ซึ่งดำเนินงานโดย ดร.ก่องกานดา ชยามฤต จากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชนั้น ผลการประชุมเมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน 2546 ที่ผ่านมามีโครงการด้านอื่นเข้ามาเสริม ได้แก่ การตลาดของพรรณไม้วงศ์อบเชยในธุรกิจสปา, การศึกษาชีววิทยาการสืบพันธุ์โดยอาศัยเพศของเชียดและ

เทพธำโร ซึ่งเป็นไม้เศรษฐกิจที่สำคัญและการศึกษานิเวศวิทยาการสืบพันธุ์ของไม้หมีเหม็น ที่หนองกระเวียง จ.นครราชสีมา

พร้อมกันนี้ผู้เข้าร่วมประชุมยังได้พูดคุยและระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางเชื่อมโยงงานวิจัยดังกล่าวให้เป็นอย่างดียิ่งขึ้นในอนาคต จึงมีความเห็นว่าหากมีการทำวิจัยเพิ่มเติมทั้งทางด้านชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการใช้ประโยชน์ จะช่วยทำให้องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยข้างต้นนำไปต่อยอดและ

ใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต เพราะไม้วงศ์นี้หลายๆ ชนิดถูกนำมาใช้ประโยชน์ในด้านสมุนไพร ไม้หอม และเครื่องเทศ เช่น สุธามะริด เทพธำโร เชียด การบูร อบเชย เป็นต้น ดังนั้น ชุดโครงการนี้จึงยังคงเปิดรับข้อเสนอโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์จากนักวิจัยและนิสิตนักศึกษาที่สนใจเข้ามาทำวิจัยในประเด็นต่างๆ ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น สนใจเข้ามาดูข้อมูลได้ที่ website ของโครงการ BRT

สาระความรู้ในงาน สัมมนาพิเศษ “หอย” กับวิวัฒนาการที่น่าสนใจ

กิจกรรมทางวิชาการที่จัดประเดิมไปเป็นงานแรกของปี 2547 ก็คือ Mollusks Evolution Mini-Symposium ที่ทางชมรมนักสัตววิทยาโครงการ BRT ถือนเอาฤกษ์เอาชัยช่วงต้นปีรวมพลผู้ที่สนใจเรื่องหอยมาประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นร่วมกันกว่า 50 ท่าน ที่ห้อง

ประชุม 103 อาคารแถบ นิลินธิ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สำคัญงานนี้มีผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาร่วมบรรยายถึง 2 ท่าน คือ Professor John B. Burch ที่ได้บรรยายให้เห็นถึงวิวัฒนาการหลากหลายรูปแบบของหอยกลุ่มต่างๆ และ Professor Diarmaid O' Foighil ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับวิวัฒนาการและการศึกษาสืบทอดมาตักส์ของหอยสองฝาที่มีขนาดเล็กสกุล *Lasaea* และหอยหวานน้ำจืดสกุล *Corbicula* ที่พบกระจายอยู่ทั่วโลก ผู้บรรยายท่านสุดท้าย

ก็คือ รศ.ดร. สมศักดิ์ ปัญหา ผู้ที่ทำงานวิจัยเกี่ยวกับหอยทากสวยงามสกุล *Amphidromus* ในประเทศไทยมาเป็นเวลากว่า 3 ปี ได้มาให้ข้อมูลทางวิวัฒนาการที่น่าสนใจมากมาย โดยเฉพาะเรื่องของ Coiling Evolution และ Predator-Prey Relationship งานในวันนั้นจึงปิดท้ายกันด้วยการถามตอบและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิจัยต่อไปในอนาคต

เก็บตก งานประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 7

วันที่ 13-16 ตุลาคม 2546 โรงแรมโลตัส ปางสวนแก้ว จ.เชียงใหม่

งานประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 7 มีผู้เข้าร่วมเกือบ 800 คน ซึ่งมากกว่าทุกๆ ครั้งที่ผ่านมา ฝ่ายเลขานุการฯ ต้องขอขอบคุณเจ้าภาพร่วม ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี รวมทั้งข้อเสนอแนะของทุกท่านที่บอกกล่าวผ่านใบประเมินผลไม่ว่าจะเป็นคำติชม และข้อควรปรับปรุงต่างๆ ที่ได้รับนั้น ทางฝ่ายเลขานุการฯ ยินดีรับไปดำเนินการแก้ไขปรับปรุงในการประชุมครั้งต่อไปให้ดียิ่งๆ ขึ้น และขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้อีกครั้ง.....

สถาบัน	จำนวน
มหาวิทยาลัย	259
สถาบันราชภัฏ	89
กระทรวง/ทบวง/กรม	59
โรงเรียน	40
องค์กรอิสระ	36
สถาบันราชชมงคล	19
รัฐวิสาหกิจ	19
องค์กรพัฒนาเอกชน	10
ผู้สังเกตการณ์	251
อื่นๆ	15
รวม	797

โดยส่วนตัวแล้วคิดว่าทรงประชุมประจำปีจัดขึ้น มีเป็นทรงลวทุชนมาก เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่สนใจ ได้มาร่วมรับฟังทั้งปัญหา และ แนวคิดร่วมกัน ร่วมกันแสวงหาแลกเปลี่ยน ความเห็น แต่ผู้ที่ลวท:เป็นขมารวมมาแน่ ๆ กว่าครึ่ง ของที่วันพูดไม่ได้แสดงถึงความตั้งใจจริงว่าสนใจที่จะ ร่วมเข้าฟังบรรยายเลย สืบเนื่องจากทรงประชุมวันที่ 2 มีผู้เข้าฟังแค่ครึ่งเดียวของวันแรก และช่วยช่วยทรงประชุม ผู้เข้าฟังยิ่งน้อยลงไปกว่าเดิม ทำให้เกิดคำถามตามส่วนตัวว่า "มีผู้สนใจเข้าร่วมงานนี้ เพื่ออะไร บรรยาย เพื่อติดตามความก้าวหน้าของ BRT เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหา และ สืบว่าสัตว์ ไม่เกิดจัน มากแต่ในนี้"

3. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ (หากพื้นที่ไม่พอสามารถเขียนต่อด้านหลังได้)

เรื่องที่น่าภาคภูมิใจและเป็นเรื่องที่น่าชื่นชม แต่คงน่าใจหายมากก็ให้ท่านจัดการประชุมให้ภาษา...
...ที่เข้าใจความเป็นกลาง... เพื่อให้ผู้ร่วมงานประชุมเกิดประโยชน์และชัดเจน... ยกตัวอย่างเช่น สไลด์ที่ใช้นำเสนอ...
...อาจเป็นภาษาอังกฤษ... แต่ขอฝากให้วิทยากรอธิบายเป็นภาษาไทยที่เข้าใจง่าย... เพราะถ้ามีคนถามถึง...
...ระดับความรู้พื้นฐานต่างกัน...

ทรงประชุมวิชาการเป็นงานที่สร้างสรรค้ควรส่งเสริมเป็นประจำทุกปี ดีแล้วละ และถ้ามีภาษาที่...
ที่ไม่ใช่ใช้ภาษาทางการอ่านแล้วควรใช้/ ใช้ถ้อยคำ/ หรือผู้ที่อยู่ในวงการวิชาการนี้ อาจทราบเรื่อง...
การประชุมวิชาการของ BRT หรือ (ใครก็ตาม) ... ควรมีรักษาภาษาให้ดีอย่างไรนี้โดยทรงงานว่า...
ดูที่ทางลัดไปโน้ตสั้นๆ และ ทางนำโรจ:มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ นอกนี้
ขอบคุณ

หนังสืออ่าน

หนังสืออ่านที่แนะนำในฉบับนี้มีอยู่หลายเล่มให้เลือกตามความสนใจค่ะ เนื่องจากช่วงที่ผ่านมาโครงการ BRT ได้จัดทำหนังสือเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพออกมาเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง เราจึงคัดสรรหนังสือดีมีคุณค่าและเป็นหนังสือที่เพิ่งออกใหม่มาแนะนำให้ผู้อ่านที่สนใจทุกท่านได้จับจองเป็นเจ้าของก่อนใคร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

รายงานประจำปีโครงการ BRT 2546 (เนื้อใน 4 สี จำนวน 92 หน้า)

เป็นหนังสือที่นำเสนอสรุปกิจกรรมของโครงการ BRT ตลอดระยะเวลาการทำงานในช่วงปี 2546 ที่ผ่านมา เช่น การพัฒนาการวิจัยท้องถิ่นบนฐานทรัพยากรชีวภาพ กิจกรรมการถักทอเครือข่าย BRT รายงานความก้าวหน้าโครงการ วิจัยบางโครงการ ความก้าวหน้าการดำเนินของกลุ่มย่อย งานวิจัยในโครงการทองผาภูมิตะวันตก และภาพฉายอนาคตการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้รวบรวมรายชื่อโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปี 2539-2546 และรายชื่อผลงานตีพิมพ์ทางวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจ ในด้านความหลากหลายทางชีวภาพต่อไป

ราคา 150 บาท

รายงานการวิจัยในโครงการ BRT ปี 2546 (เนื้อในขาวดำ จำนวน 341 หน้า)

เป็นหนังสือที่รวบรวมบทความทางวิชาการจากผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ด้านความหลากหลายทางชีวภาพในปี 2546 รวมทั้งสิ้น 32 เรื่อง ทั้งงานวิจัยด้านซิสเต็มมาติกส์และอนุกรมวิธาน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต การติดตามสำรวจระบบนิเวศระยะยาว เศรษฐศาสตร์ สังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งด้านการใช้ประโยชน์ ที่ครอบคลุมสิ่งมีชีวิตนับตั้งแต่จุลินทรีย์ สหราชอาณาจักรและเพลงก่ตอน สัตว์ พืช และมนุษย์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัย นักศึกษาและผู้สนใจงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับผู้ที่กำลังสนใจศึกษาวิจัยทางด้านนี้ให้สามารถสืบค้นผลงานวิชาการที่เป็นประโยชน์กับงานวิจัยของตนเองต่อไป

ราคา 100 บาท

รวมบทความ ปี 2546 (เนื้อในขาวดำ จำนวน 163 หน้า)

โครงการ BRT ได้ให้การสนับสนุนโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์ในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ซึ่งความก้าวหน้าของแต่ละโครงการได้ถูกรวบรวมเก็บไว้ในหนังสือรวมบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งได้แบ่งรายละเอียดออกเป็นกลุ่มๆ ได้แก่ จุลินทรีย์และไลเคน สหราชอาณาจักรและเพลงก่ตอน พืช สัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นิเวศวิทยา การใช้ประโยชน์ ชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตก และโครงการความร่วมมือระหว่างนักวิจัยไทยและฝรั่งเศส (TRF-CNRS) ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งหมด 160 เรื่อง ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาและติดตามความคืบหน้าในงานวิจัยแต่ละด้าน

ราคา 50 บาท

บันทึกการประชุมวิชาการประจำปี โครงการ BRT ครั้งที่ 6/2545 (เนื้อในขาวดำ จำนวน 323 หน้า)

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมบทบรรยายและข้อมูลที่น่าสนใจในการประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 6 ระหว่างวันที่ 9-12 ตุลาคม 2545 ที่ จ.นครศรีธรรมราช เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้เข้าร่วมประชุมและผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสรับทราบความเคลื่อนไหวด้านวิชาการความหลากหลายทางชีวภาพที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์เพื่อนักวิจัยรุ่นหลังๆ จะได้นำมาวิเคราะห์ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของวงการวิจัยที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อนำมาใช้เป็นบทเรียนและแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป เนื้อหาสาระภายในเล่มนอกจากจะมีรายละเอียดของการบรรยายพิเศษ การอภิปราย การเสวนา และการนำเสนอผลงานวิจัยเด่นที่น่าสนใจแล้ว ยังมีการบันทึกผลการประชุมกลุ่มย่อยทั้ง 6 กลุ่ม (กลุ่มจุลินทรีย์และไลเคน กลุ่มสหราชอาณาจักรและเพลงก่ตอน กลุ่มพืช กลุ่มสัตว์ กลุ่มนิเวศวิทยา และกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น) ไว้อย่างละเอียด รวมทั้งได้รวบรวมบทความทางวิชาการจากการเสนอผลงานวิจัยในกลุ่มย่อยจำนวน 15 เรื่องไว้ด้วย

ราคา 100 บาท

หมอกลิ่นดอกไม้ในเชียงใหม่ (เนื้อในขาวดำ ภาพสีประกอบ จำนวน 336 หน้า)

เป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานวิจัยที่ได้รับทุนจากโครงการ BRT เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณไม้ดอกหอมที่ดำเนินการโดย ดร.ปิยะ เฉลิมกลิ่น จากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลด้านชีววิทยา การปลูกเลี้ยง การขยายพันธุ์ ช่วงเวลาที่หอม และการใช้ประโยชน์ของพรรณไม้ดอกหอม จำนวนถึง 256 ชนิด เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับพรรณไม้ดอกหอมพืชทรงคุณค่าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พร้อมภาพสีประกอบโดยได้สอดแทรกบทกลอนที่เกี่ยวกับพรรณไม้ดอกหอม ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงมิติทางประวัติศาสตร์ วรรณคดี และภาษาศาสตร์ไว้กับงานทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างกลมกลืน อันจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนพรรณไม้ดอกหอมและร่วมใจกันปลูกเลี้ยง ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพรรณไม้ดอกหอมทั้งทางตรงและทางอ้อม

ราคา 150 บาท

สำหรับท่านที่สนใจต้องการสอบถามรายละเอียดหรือสั่งซื้อหนังสือ กรุณาติดต่อที่ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT ชั้น 5 อาคาร สวทช. ถนนพระรามที่ 6 เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์ 0-2644-8150-4 ต่อ 552 โทรสาร 0-2644-8106

- ชมรมสาหร่ายและแพลงก์ตอนแห่งประเทศไทยฝากข่าวมาบอกกับทุกๆ ท่านที่สนใจกิจกรรมทางวิชาการ เรื่อง เทคนิคสาหร่าย ไม่ว่าจะเป็นการเก็บตัวอย่าง การวิเคราะห์ และการอนุรักษ์นอกถิ่นกำเนิด รวมทั้งการทำ herbarium การเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ ฯลฯ ซึ่งทางชมรมฯ จะจัดฝึกอบรมระยะสั้นดังกล่าว ระหว่างวันที่ 5-9 เมษายน 2547 ณ สถาบันราชภัฏภูเก็ต ท่านใดที่สนใจดูรายละเอียดได้ที่ <http://brt.biotec.or.th>
- สำหรับน้องๆ ที่กำลังรอฟังผลประกาศรายชื่อผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมนิสิตนักศึกษาปริญญาตรีภาคฤดูร้อน รุ่นที่ 2/2547 ขณะนี้ทางฝ่ายเลขานุการฯ ได้ประกาศผลรายชื่อผู้ที่ได้รับการคัดเลือกอย่างเป็นทางการแล้ว ซึ่งน้องๆ สามารถตรวจสอบรายชื่อได้ที่ <http://brt.biotec.or.th>
- ส่วนโครงการผู้ช่วยนักวิจัยโครงการ BRT รุ่นที่ 3/2547 ก็ได้มีการประกาศผลผู้ที่ผ่านการคัดเลือกในรอบแรกเป็นที่เรียบร้อยแล้วเช่นกัน ซึ่งทางคณะกรรมการของเราจะทำการคัดเลือกในรอบสองโดยการสัมภาษณ์ต่อไป เพราะฉะนั้นขอให้ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกในรอบแรก รอฟังการนัดสัมภาษณ์จากฝ่ายเลขานุการฯ ซึ่งคาดว่าจะมีขึ้นประมาณกลางเดือนมีนาคมนี้ค่ะ
- BRT Newsletter ฉบับนี้ได้เปิดตัวคอลัมน์ใหม่ “มุมมองวิจัย” ที่อยากฝากให้นิสิตนักศึกษาและนักวิจัยทุกท่าน ช่วยกันบอกเล่าเรื่องราวและประสบการณ์ รวมทั้งความประทับใจ หรือข้อคิดเห็นต่างๆ จากการทำงานวิจัย เพื่อมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน
- ฝากข่าวถึงนักวิจัยทุกๆ ท่านว่า BRT Newsletter มีความยินดีเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ข่าวความเคลื่อนไหวต่างๆ ในวงการความหลากหลายทางชีวภาพ เพียงท่านส่งรายละเอียดมาที่ ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT ชั้น 5 อาคาร สวทช. 73/1 ถ.พระรามที่ 6 เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์ 0-2644-8150-4 ต่อ 534 โทรสาร 0-2644-8106

โครงการพัฒนาองค์ความรู้

และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย

ชั้น 5 อาคาร สวทช. 73/1 ถนนพระรามที่ 6

เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

